

tismus nem kíván s nem is tür meg oly szervezetet, a melyben az egyes tagok legkisebb önálló mozgása is meg legyen akadályozva s mint egy gép végezze a gőz nyomására munkáját. Nem azt akarjuk evvel mondani, hogy nincs szülése a protestantismusnak, közelebről a ref. egyháznak szervezesebb egybeköttetésre; de másfelől őszintén kifejezzük azon meggyőződésünket is, hogy főleg a ker. egyház a legtökéletesebb szervezettel is csak akkor felel meg valódi rendeltetésének, ha meg tudja őrizni és munkásságban képes tartani amaz evangéliumi vallásos szellemet és lelkületet, melylyel az első keresztények birtak s a mely a protestantismust is daczára hiányos szervezetének annyi üldöztetések között is megtartotta. Vajha egyházi szervezeteink folytonos tökélyesbitése mellett ezt az igaz vallásos szellemet is le tudnók kötni!

Az erdélyi róm. katolikusok közelebről egy irodalmi társulatot alakítottak. A maga rendjén. Akkora testület, mint az erdélyi róm. katolikusoké, nagy szolgálatokat tehet az egyházi irodalomnak. Várjuk az eredményt; mert azt nem gondoljuk, hogy egy heti lap megindítására akkora apparatusra lenne szükség, mint a hogy a szóban levő irodalmi társulat szervezkedett. A megindított heti lap: „Közművelődés“ czímet nyert, egy kissé tán igen is széles körű fogalom, mert a közművelődésnek számos csatornái vannak s valószínűleg e lap is csak egy kis csatornája lesz az általános közmi-velődésnek. Egyébaránt a név nem sokat határoz, csak a szellem legyen jó s ha csakugyan a közművelődésnek lesz organuma, szívesen üdvözöljük, mert a közműveltségnek egyik symboluma a ker. türelem és felebaráti szeretet.

A mi egyházunkban részben most Dávid Ferencz a jelszó; az ő nagy szellemének századok után legalább meghozni a megérdemelt elismerést s emlékét megőrizni a feledés sötét éjétől, mely oly hosszasan tartott s oly nehezen engedé áttörni felhőin a lelkiismeret szabadságának hajnali aranybiborát: ezért irunk ódát, himnuszt és életrajzot; hordjuk össze filléereinket egy alapítványhoz s készülünk zsinatra.

GZ.

A KÖZOKTATÁSI MAGY. KIR. MINISTERNEK A KÖZOKTATÁS ÁLLAPOTÁRÓL AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELÉ TERJESZTETT 7-DIK JELENTÉSE.

E 878 negyedréf lapra terjedő jelentés szól az 187⁶/₆-ik tanévről s részben t. i. a középtanodákra nézve az 187⁶/₇ tanévről is. Mint az előbbi hasonló jelentések, ez is négy részből áll: I. rész a népoktatásról, II. rész a középtanodákról (gymnasiumok és reáliskolák), III. rész felsőbb tanintézetek, IV. rész emberbaráti és közművelődési intézetek.

I. N é p o k t a t á s. A népoktatás terén általán véve örvendetes haladást látunk. Alig van állam Európában, melyben 8 év alatt a népoktatás oly nagy haladást tett volna, mint hazánkban. Csak néhány általános adatot hozunk fel erre. Míg 1869-ben 13798 iskola volt hazánkban, nyolcz év mulva azok száma 15486-ra szaporodott. Ugyanezen idő alatt a tanköteles gyermekek közül tényleg iskolába járók száma 48%-ról 73%-ra emelkedett. — 1869-ben népiskolai tanító volt 17792, nyolcz év mulva már 20717 tanító működött.

Az 1869-ki minist. jelentésben fel van jegyezve, hogy a hazai népiskolák fentartására fordított évi jövedelem akkor még csak 3,760,122 frtot tett, a mostani jelentés szerint ugyanerre 1877-ben 8,460,710 frt fordított. — Az iskolák alapvagyonra pedig pénzben és ingatlanokban 1869-ben 5,377,889 frt volt, ezen alapvagyon 1877-ben 10,663,162 frtban mutatattik ki.

Az iskolákban a törvényszabta szorgalomidő mindinkább megtartatik; ugy a törvény szerint kötelezett tantárgyak mind teljesebb mértékben taníttatnak; különösen nagy gyarapodás mutatkozik a testgyakorlás mivélésében, a kertészet és házi ipari munkákban.

Azonban az iskolák és tanítók nemcsak számban szaporodtak, hanem amazok javultak külsőleg épületekben, felszerelésben, s bensőleg a tanítás eredményében; a tanítók testülete pedig növekedett magasabb műveltségben és teljesebb szakképzettségben. Sokat tettek e tekintetben a közokt. kormány által nagy mennyiségben előállított s évenként részben ingyen szétosztott tankönyvek és taneszközök, ugy az állami és felekezeti tanítóképezdek versenye a tanítók képzésében.

Legörvendetesebb azonban az, mint a minist. jelentés mondja s magunknak is tudomásunk van róla, hogy az egész hazában, a palotáktól le a szegény kunyhók lakóiig, a nevelés és tanítás szükségessége most már közérzetté fejlődött ki, annyira, hogy míg a közelmultban a leghizelgőbb rábeszélésekkel, állami segélyek ajánlgatásával is csak ügygyel bajjal lehetett új iskolákat létrehozni, a létezőket javítani: ma azon kedvező hangulat uralkodik az egész országban, hogy az iskolák felállításáért és segélyezéséért tömegeesen omló folyamodványokat a minister — a rendelkezésére álló összeg korlátozottsága miatt -- nagy részben kénytelen jobb időkre elutasítani.

Kezd tehát felderülni az időnek ama teljessége, mely után oly rég időktől fogva sohajtozott az irodalom, hogy „eljő a népnevelés országa!“ eljő, sőt már itt van legalább az az iránti közki-vánság oly mértékben, melynek az anyagi eszközök hiánya miatt állam és hitfelekezetek egyaránt nem birnak eleget tenni. Azonban a mennyire lélekemelő a népoktatás emelése iránt észlelhető eme közfelbuzdulás és általános igyekezet: ép oly szomorú másfelől, hogy az ország mostani nyomoruságos pénzviszonyai miatt épen most nem fordíthat a köztörekvésnek megfelelő nagyobb összeget a népokta-

tástigének fejlesztésére ; minek az a sajnos következése lehet, hogy a népoktatás iránti általános felbuzdulás, nem nyervén kellő gyámolitást, megint lehiül, közönyösségbe mehet át, aztán megint hosszú idő folyhat le, míg a mostanihoz hasonló közérzet s közérdek-lődés ismét felgerjeszthető lesz.

De térjünk vissza a jelentés némely részletes adataira.

Népoktatási célokra az országgyűlés megszavazott 1,473,437 frtot. Ebből a tanfelügyelői intézményre adatott ki 176,544 frt. Tanítóképezdék költségeire közel 318,000 frt. Tanítónő-képezdékre (ilyen volt állami 6) 192,000 frt. Tornászati póttanfolyamok tartására 9000 frt. A Néptanítók lapjára (11,000 példányban jelent meg) és az ahoz mellékelt Házi ipar lapra 10,000 frt. Állami és községi elemi iskolák segélyezésére 438,872 frt. Felső nép- és polgári iskolák segélyezésére 226,078 frt. Tankönyvek s taneszközök előállítására 41,174 frt. Három állami felsőbb leányiskola fentartására 26,542 frt. A kassai gépészeti ipartanoda fentartására 13,300 frt. Az építéseknel működött mérnökök díjazására 15,180 frt. Vizsgáló bizottságok díjaira 3017 frt. Nyomorban levő szegény tanítók segélyezésére mintegy 15,000 frt. Ezek az általános főbb tételek.

Ha tehát láttuk fennebb, hogy az 1877-ben népoktatási célokra az egész országban összesen közel kilenczedfél millió forint fordítottat, kitűnik, hogy annak igen csekély részét tette az államsegély, mintegy $\frac{9}{10}$ -ed részét pedig a községek és felekezetek fedezték.

Az iskolák számát 1877-ben (12,137 községben) a jelentés 15486-ra teszi; ebből állami és községi 1731 volt, a többi felekezeti s kisebb részben magán iskola. Egy iskolára átlag jut 90 tanköteles, mi arra mutat, hogy még sok iskola felállítására volna szükség. Különben az iskolák száma szaporodott 1877-ben 98-al. Az összes iskolák közt felső nép- és polgári iskola volt 89.

A tanköteles gyermekek száma volt az irt évben 2,127,950, még pedig 6—12 éves kor közt álló 1,525,456. 12—15 éves a többi. Szaporodás az előbbi évhez képest nincs. A tankötelesek 73%-ka járt iskolába, még pedig a kimutatás szerint az erdélyi megyék közül: Nagy-Küküllőben 90%, Brassóban 87%, Udvarhelymegyében 84%, Kis-Küküllőben és Szebenmegyében 83%, Háromszéken 81%, Fogarasban 80%, Kolozsmegyében 79%, Csikban 75%, Besztercze-Naszódban 66%, Torda-Aranyosmegyében 56%, Maros-Tordában 54%, Alsó-Fejérben 52%, Hunyadban 45%, Szolnok-Dobokában 36%-ka járt a tanköteleseknek iskolába, a törtszámokat elhagyván. E tekintetben az egész országban leghátul áll Szolnok-Dobokamegye, Nagy-Küküllőmegyét pedig csak hét megye mulja feljül kedvezőbb arány számmal.

Az iskolába járó gyermekek közül magyar 758,473, német 272,684, tót 239,207, román 186,001, ruthen 43,810, szerb 33,589, horvát 25,875. Vallás szerint r. kath. 815,850, gör. kath. 129,190, gör. kel. 150,492, ref. 230,815, ág. hitv. 153,122, unitárius 6443, izr. 73,727.

Magyar gyermek 1877-ben több járt iskolába, mint az előbbi évben 25,636-al, unitárius gyermek több 261-el. Magyar nyelven tanítottak 7024 iskolában, az előbbi évhez képest tehát 43 iskolával többen. Vegyes nyelven, tehát magyarul is, tanítottak 1827 iskolában; az ilyen iskolák száma szaporodott 474-el.

Faiskola volt 7708, mely szám az előbbi évben létezett faiskolákat 791-el haladja meg. Iskolai kert volt 4459, több mint az előbbi évben 177-el. Testgyakorló hely 4380 volt, itt is 551 szaporodás. Tornaeszközök azonban csak 1965 helyen találtattak, 325-el több, mint az előbbi évben. Iskolai könyvtár 2475; mely egy év alatt 176-al szaporodott.

Tanítóképezdek száma 65 volt (51 férfi és 14 női), ebből állami 16 férfi és 6 női tképezde; kath. 18 férfi és 8 női; gör. kel. vallásu tanítóképezde 3, ref. 4, ág. hitv. 9, izr. 1. Szaporodás 2.

Ezen intézetekben volt 3991 férfi és női növendék. Az állami képezdekben 1252 férfi és 742 nő-növendék. Mindkét nemű növendékek száma 612-vel szaporodott az előbbi évhez képest.

Tanítói oklevelet nyert az irt évben 1105 egyén, vagyis 348-al több, mint a megelőző évben.

A 6 helyen tartott tornászati póttanfolyamon részt vett 225 tanító, kik közül tornászati oklevelet kapott 167.

Az ipari szakoktatás országos rendezése ügyében előintézkedések, tervek állapítottak meg. E fontos ügy megérdemli, hogy külön cikkben szóljunk róla közelebbről. Most csak annyit említünk meg, hogy a jelentésben közlött tervek szerint minden nagyobbacska városban első foku ipariskola, ezeken kívül a fővárosban egy közép ipartanoda és harmadik fokban a műegyetemmel kapcsolatban néhány ipari tanszék szerveztetnek (legelőbb a fémipar, azután a szövet és faipar érdekében). A költségeket a községek, iparosok és az állam kölcsönösen viselnék.

A házi ipar évről évre nagyobb lendületet vesz, annak egyik másik ágát majd minden állami elemi, felső nép- és polg. iskolában tanítják; tanítják továbbá az állami tanító- és tanítónő képezdekben. Némely egyletek is tartanak fenn házi ipar tanműhelyeket, ilyen egyletek: a pozsonyi, a felvidéki (Kassán), a központi (Budapest), a székely-egylet, az erdélyrészi (Kolozsvárt), a felső tiszavidéki egylet (Beregszászon). A pozsonyi egyletnek különösen három jeles tanintézete, illetőleg tanműhelye van, egy a pozsonyi ipar-tanítónő-képezde, honnan okleveles ipar-tanítónők kerülnek ki, továbbá a zay-ugróczy fametsző- és a nagy-szombati kosárfonó tanműhelyek. A jelentésben elősoroltatnak különben mind azon helyek, hol a házi ipar oktatás már figyelemre méltó haladást tett.

Kereskedelmi iskola 24 volt az országban (egy akadémia Budapesten, 9 közép foku és 14 alsó foku keresk. iskola), ezekben együtt 1114 növendék tanult. Ezen iskolák száma egy év alatt hárommal szaporodott.

Kisdedővódák száma 211-re tétetik, ezek mellett 2 kisdedővó-

képezde, egyik Budapesten, a másik Kolozsvárt. A kiseddóvódák száma bizony elég kevés, annak nem kellene egy nagyobb községben sem hiányozni. Ezekre is több mint 21,000 frt államsegély adott ki az irt évben.

A jelentésben részletesen kimutattatik a kormány által kiadott s elárusított tankönyvek s taneszközök mennyisége is, ugy a kitiltott tankönyvek jegyzéke. Ismertetve van a „Tanszer-muzeum“, miről szintén külön cikkben fogunk szólni.

Az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap összes vagyona 1,107,230 frtban mutattatik ki. Az 1877 évben tanítói özvegyek s árvák számára folyósított 1567 frt. Fel van véve a nyugdíjalapba összesen 9669 tanító; nem vétetett fel túlkorosság miatt 1778, tanképesítés hiánya vagy más okok miatt 3318, összesen nem vétetett fel 5096 tanító, betöltetlen tanítói állomásnak az irt év végén 685 jeleztetik.

Ezek után az 1877-ben kiadott fontosabb ministeri rendeletek közöltetnek. — (folytatása következik). y.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Martineau cikke, melyvel a jelen évi füzetünket megnyitjuk, ugy Angliában, mint a Continensen az illető körökben nagy figyelmet keltett. Franciaországban, Németalföldön és Németországon az egyházi lapok azt nagy elismeréssel fogadták. A Berlinben megjelenő „Protestantische Kirchenzeitung“ mult évi egyik utolsó számában Dr. Pfeiderer Otto a „Religionsphilosophie“ híres írója ismertette Martineau megnyitó felolvasását, a legnagyobb elismeréssel szólva szerző rövid, de monumentalis művéről, melyben a vallás sarkalatos problémáját éles és mélyreható észszel tárgyalja. A mint Dr. Pfeiderer jelzi a nevezett lap is egészben fogja azt közreadni. Hiszszük, hogy e cikk Magyarhon vallási gondolkozóinak is, a mig egyfelől gazdag tanulságot, addig másfelől a gondolkozásra bő anyagot fog nyújtani és az írónak nevét közöttünk nagyban fogja emelni.

A francia ó-katholikusok első istenitiszteleüket febr. 9-én tartották meg. A templom zsufolásig tele volt. A szertartást Loyson (pater Hyacinth) végezte. Beszédében hangsúlyozta, hogy azért alapította az új egyházat, mert fenn akarja tartani a francia catholicismust; áldotta a szabadságot, mely lehetővé tette ezen templom megnyitását. Franciaország népe katolikus érzületű, de a catholicismusnak refor mokra van szüksége. A hivatalos catholicismust sokan csak azért vallják, hogy megmenthessék állásukat. Kifejtette továbbá, hogy demokrátiát akar, de nem demagogiát, hogy a babonát meg kell szüntetni és hogy ő a catholicismust saját lelkiismerete szerint fogja hirdetni. Beszédét következőleg végzé: „A római romok közt találtak egy követ, melybe egy torzkép volt bevésve. A torzkép egy keresztény katonát ábrázol, ki térdepelve imádkozik egy számárfejú Krisztushoz. De a guny